

HET VERBRANDE ELECTORAAT

Vlaams-nationalistische partijpolitiek in 1949

Na de bevrijding in september 1944 werd het georganiseerd Vlaams-nationalisme volledig van de kaart geveegd. Toch zorgde de naoorlogse repressie voor een context waarbinnen verschillende pogingen tot hergroepering werden ondernomen. Op de eerste partijpolitieke initiatieven was het echter wachten tot de verkiezingen van 1949.

Bij de verkiezingen van 1946 had de Christelijke Volkspartij (CVP) het electoraat van het politiek Vlaams-nationalisme naar zich toe getrokken. Het was in haar streven naar de absolute meerderheid in het parlement dan ook essentieel dat het Vlaams-nationalisme zich niet opnieuw in een aparte politieke partij zou organiseren. Op haar hoede voor eventuele scheurlijsten zette de CVP in aanloop naar de nationale verkiezingen van 26 juni 1949 een verruimingsoperatie in waarbij voormalige VNV'ers, Rexisten en Dinaso's bij de christendemocratische partij terechtkwamen. Mensen als Hendrik Borginon, Bert D'Haese en Paul Persyn steunden openlijk de verruiming. Paul-Willem Segers, voorzitter van de Vlaamse vleugel van de CVP, onderhandelde daarnaast o.a. ook met gewezen secretarissen-generaal. Die inspanningen resulteerden in een parlementair mandaat voor Jozef Custers, Victor Leemans en Emiel De Winter.

Ondanks de verruimingsoperatie zagen in het voorjaar van 1949 twee partijen het levenslicht die eveneens het nationalistische kiespubliek voor zich wilden winnen. Enerzijds was er de Volksunie, niet te verwarren met de gelijknamige partij die vijf jaar later werd opgericht, en anderzijds de Vlaamse Concentratie. De Volksunie was een formatie van Verdinasostrekking onder leiding van Herman Todts en Juul De Clercq. Het stichtingscongres op 8 mei 1949 ontaarde echter in een gewelddadige confrontatie met een groep tegenbetogers en betekende meteen het einde van de partij. De Volksunie slaagde er niet meer in lijsten in te dienen voor de verkiezingen en steunde alsnog, zij het met voorbehoud, de verruimingskandidaten van

de CVP. De Vlaamse Concentratie ontstond uit een groep Antwerpse nationalistenvan diverse achtergrond. Op hun initiatief werden nationalistische prominenten uitgenodigd naar een vergadering in Brussel op 12 maart 1949. Het doel van de bijeenkomst was het aannemen van een gemeenschappelijke houding voor de nakende verkiezingen. Uit deze vergadering ontstond na enige tijd de Vlaamse Concentratie, die op 14 mei 1949 haar stichtingsvergadering hield. Het bestuur bestond met onder meer Alex Donckerwolcke, Willy Van Hille, Jan Lancsweert, Norbert De Witte en Frans Mattheessens uit een heterogeen gezelschap van figuren die in aanraking waren gekomen met de repressie. Dat weerspiegelde zich ook in het

Propagandatocht van de Vlaamse Concentratie in Steenokkerzeel, s.d. [ADV, VFA803]

verkiezingsprogramma. Behalve een stevig uitgewerkte eisenbundel rond de repressie, verschilde het programma amper met dit van de CVP en viel er nauwelijks een Vlaams-nationalistische eis te bespeuren.

De verkiezingen werden echter geen succes voor de Vlaamse Concentratie. De partij haalde, samen met de bevriende lijsten van Edmond Van Dieren in Brussel en Jules Cousens in Kortrijk, amper 103 789 stemmen en geen enkele verkozenen. Na de verkiezingen verschrompelde de partij tot een harde kern rond voorzitter Alex Donckerwolcke. Omdat zelfs deze kern zeer heterogeen was, liet een duidelijke ideologische lijn nog een tijd op zich wachten. Op 17 oktober 1951 werd uiteindelijk een officieel partijprogramma goedgekeurd dat zowel staatkundig als maatschappelijk refereerde aan het Verdinaso en het VNV. Het zette zich met een provinciaal federalisme in een Heel-Nederlandse context uitdrukkelijk af tegen het Vlaams-Waals federalisme dat gestaag veld won binnen de Vlaamse beweging.

Ondertussen poogde de Vlaamse Concentratie tevergeefs een politieke voet aan de grond te krijgen. Onderhandelingen met de CVP mislukten en de gemeenteraadsverkiezingen van 1952 leverden slechts twee verkozenen op. In de aanloop naar de parlementsverkiezingen van 1954 voerde de Vlaamse Concentratie onderhandelingen met het kartel Christelijke Vlaamse Volksunie (CVV) van Walter Couvreur en Frans Van der Elst. Binnen de Vlaamse Concentratie ontstond echter onenigheid toen Herman Wagemans werd aangeduid als lijsttrekker

voor Antwerpen. De gepasseerde Alex Donckerwolcke trok zich met zijn aanhangers terug uit de CVV en fuseerde wat nog restte van de Vlaamse Concentratie met de Vlaamse Volksbeweging.

Over de verruimingsoperatie van de CVP en de Volksunie van 1949 kunnen in het ADVN bronnen gevonden worden in onder meer de archieven van Frans Van der Elst (BE ADVN AC164), Gilbert Claus (BE ADVN AC382) en het tijdschrift van de Volksunie: *De Voorpost*. Documenten over de Vlaamse Concentratie zijn ruim aanwezig in de collectie van het ADVN. Het partijarchief van de Vlaamse Concentratie (BE ADVN AC3) werd gevormd door secretaris Carlo Reiners en bevat briefwisseling, financiële stukken, notulen en dossiers over de partijorganisatie, afdelingen, verkiezingen en het tijdschrift *Vlaanderen*. Het archief van partijvoorzitter Alex Donckerwolcke (BE ADVN AC120) is hier een uitgebreide aanvulling op. Verder vinden we in de archieven van Peter Hol (BE ADVN AC180) en Benoit Ceuppens (BE ADVN AC822) dossiers terug over de Antwerpse afdeling van de partij. [rc]

Net als in haar programma greep de Vlaamse Concentratie in de verkiezingscampagne van 1949 terug naar symbolen van het interbellum. [ADV N, VAFA172]

Bronnen bij deze bijdrage: Ba. De Wever, De schaduw van de leider, in: *Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis*, jg. 31, 2001, pp.177-252; Ba. De Wever, *Herrijzenis van de Vlaams-nationale partijpolitiek (1949-1965)*. *Het arrondissement Antwerpen*, K.U.Leuven, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, 1995; Ba. De Wever, *Vlaamse Concentratie*, in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, pp. 3441-3442; Ba. De Wever, *Volksunie*, in: *NEVB [...]*, p. 3547; F. Van der Elst, *De bewogen jaren*, Tielt, 1985.